11.2.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Asia: HE 2/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2022 lisätalousarvioksi

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta on pyytänyt Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä lausuntoa hallituksen esityksestä vuoden 2022 lisätalousarvioksi. MaRa lausuu asiasta seuraavan.

Hallitus esittää eduskunnalle, että koronavirustilanteen rajoitustoimien johdosta sulkemiskorvaukseen ja yritysten kustannustuen 6. kierrokseen ehdotetaan yhteensä 200 miljoonan euron määrärahaa. Työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltavana olevan lakiesityksen mukaan yrityksille maksettaisiin sulkemiskorvausta 21.12.2021 ja 28.2.2022 väliseltä ajalta sekä kustannustukea 1.12.2021 ja 28.2.2022 väliseltä ajalta.

Kustannustukialakiesityksessä olevista ongelmista, jotka vaikuttavat lisätalousarvioon

Vaikka kustannustukilakiesitys ei olekaan nyt käsiteltävänä valtiovarainvaliokunnassa, todettakoon, että lakiesitykseen sisältyy matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritysten kannalta ongelmia. Koska nämä ongelmat vaikuttavat myös nyt käsiteltävänä olevaan lisätalousarvioon, ne on syytä todeta myös tässä yhteydessä.

Lakiluonnoksessa on seuraavat ongelmat:

1. Kustannustuen vertailukausi on syys-marraskuu 2021, jolloin yritysten liikevaihto oli koronapandemian, rajoitusten ja etätyösuositusten takia merkittävästi pienempi kuin vuonna 2019. Kustannustuen vertailujaksona tulee käyttää syys-marraskuuta vuonna 2019, koska koronapandemia ja rajoitukset pienensivät merkittävästi vuoden 2021 syys-marraskuun liikevaihtoa verrattuna samaan aikaan vuonna 2019. Kuitenkin 1.9.2019 jälkeen liiketoimintansa aloittaneille yrityksille tulisi luoda oma vertailujakso. Niille lakiesityksen mukainen loka-marraskuu 2021 on asianmukainen.
2. Etätyösuositus, joka romahdutti työaikaisia lounaita tarjoavien ravintoloiden palvelujen kysynnän, ei oikeuta kustannustukeen. Etätyösuositus vähensi merkittävästi myös pikkujoulukaudelta saatavia tuloja, kun varsinkin suuret yritykset ja julkinen sektori peruivat pikkujoulunsa.
3. Yritykset eivät saa lainkaan kustannustukea loka- ja marraskuulta 2021, vaikka silloin oli voimassa rajoituksia. Tuolle ajanjaksolle tulisi luoda oma kustannustuki ja tapahtumatakuu.
4. Kustannustuen enimmäismäärä on tukijaksolta miljoona euroa ja puiteohjelmakohtainen tukien yhteenlaskettu enimmäismäärä 2,3 miljoonaa

euroa. Se on pandemian kesto huomioon ottaen mitätön suurten yritysten kannalta ottaen huomioon, että alan suurimmat yksittäiset yritykset ovat kärsineet pandemian ja rajoitusten takia yli 100 miljoonan euron tappiot maaliskuusta 2020 alkaen.

Keskisuurten ja suurten yritysten sulkemiskorvaus ja kustannustuki

Lakiluonnoksessa todetaan, että keskisuurille ja suurille yrityksille laaditaan oma esityksensä sulkemiskorvauksesta. On erittäin tärkeää, että sulkemiskorvaus on oikeudenmukainen näille yrityksille. Kuten edellä olemme todenneet, suuret yritykset ovat kärsineet pandemian, rajoitustoimien ja etätyösuositusten takia valtavat tappiot.

Yritys luokitellaan pieneksi, jos sillä on alle 50 työntekijää ja jos sen vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on korkeintaan 10 miljoonaa euroa. Siten jo varsin pienikin yritys luokitellaan sulkemiskorvausta määriteltäessä keskisuureksi yritykseksi. Keväällä 2021 maksettujen sulkemiskorvausten osalta oli erittäin suuri merkitys sillä, oliko yrityksessä 49 vai 50 työntekijää. Pienempi yritys sai asiallisen sulkemiskorvauksen, kun taas 50 henkilöä työllistävän yrityksen sulkemiskorvaus oli heikko.

Keskisuurten ja suurten yritysten kustannustuen tukikohtainen enimmäismäärä tulee korottaa 10 miljoonaan euroon. Myös tukien yhteenlaskettu enimmäismäärä tulee korottaa 10 miljoonaan euroon. Jos tämä edellyttää oman tukiohjelman laatimista ja sen hyväksyttämistä EU:n komissiossa, se tulee tehdä. Esimerkiksi Ruotsi ja Tanska ovat hyväksyttäneet pandemian aika useita omia tukiohjelmia EU:n komissiolla. Ne ovat olleet oikeudenmukaisempia myös keskisuurille ja suurille yrityksille.

Ongelmana on ollut myös se, että keskisuurille ja suurille yrityksille on maksettu tukea vain konsernitason tappioista edellyttäen, että koko konsernin liikevaihto on alentunut yli 30 prosenttia. Tukia tulee tarkastella yrityskohtaisesti, ei konsernitasolla.

MaRa katsoo, että keskisuurten ja suurten yritysten tulee saada oikeudenmukainen sulkemiskorvaus ja kustannustuki. Tämän takia sulkemiskorvauksen ja kustannustuen korvaus- ja yrityskohtaisen enimmäismäärän tulee olla 10 miljoonaa euroa ja yhteenlaskettujen yrityskohtaisten korvausten enimmäismäärän 10 miljoonaa euroa. Myös muiden tuen ehtojen tulee olla sellaiset, etteivät ne pienennä tuen määrää suhteessa pieniin yrityksiin.

Kustannustukiin ja sulkemiskorvauksiin valtion talousarvioissa varatuista varoista suhteessa myönnettyihin tukiin

Kustannustuki I

Lisätalousarviossa varattu: 300 miljoonaa euroa
Yrityksille myönnetty: 122,9 miljoonaa euroa

Kustannustuki II

Lisätalousarviossa varattu: 550 miljoonaa euroa
Yrityksille myönnetty: 188,8 miljoonaa euroa

Kustannustuki III

Lisätalousarviossa varattu: 380 miljoonaa euroa
Yrityksille myönnetty: 298,6 miljoonaa euroa

Kustannustuki IV

Lisätalousarviossa varattu: 200 miljoonaa euroa
Yrityksille myönnetty: 149,9 miljoonaa euroa sekä keskisuurten ja suurten yritysten sulkemiskorvaus 9,1 miljoonaa euroa

Kustannustuki V

Tilanne 7.2.2022, hakuaika päättyy 18.2.2022

Lisätalousarviossa varattu: 100 miljoonaa euroa
Yrityksille myönnetty: 44,2 miljoonaa euroa

Yhteenveto

Suomi on tukenut heikosti koronapandemiasta ja etenkin eduskunnan, valtioneuvoston ja aluehallintovirastojen päättämistä rajoituksista sekä koronakoordinaatioryhmien antamista etätyösuosituksista kärsiviä yrityksiä. Tuen heikkous korostuu, kun tukimääriä verrataan muihin Pohjoismaihin. Suomi on antanut kansainvälisille matkailu- ja ravintola-alan investointeja Suomeen suunnitteleville yrityksille huonon kuvan siitä, miten valtio tukee yrityksiä kriisissä, jonka syntymiseen ne ovat osattomia. Sama koskee matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alojen työntekijöiden tukemista.

Valtion yrityksille maksamat tuet ovat jääneet useita kertoja merkittävästi pienemmiksi kuin määrät, jotka eduskunta on talousarvioissaan varannut tukiin. Tämä aiheutuu siitä, että tukien ehdot ovat yritysten kannalta liian rajoittavat.

Keskisuurten ja suurten yritysten tukien miljoonan euron tukikohtaiset ja 2,3 miljoonan euron yhteenlaskettujen tukien enimmäismäärät ovat mitättömiä ottaen huomioon suurten yritysten kärsimät tappiot. Tämä koskee niin kustannustukia kuin sulkemiskorvauksia. MaRan yksittäiset suurimmat jäsenyritykset ovat tehneet korona-aikana yli 100 miljoonan euron tappiot. Valtio on korvannut tappioista alle 10 prosenttia, monelle yritykselle selvästi vähemmän. Suomi olisi voinut hakea EU:n komissiolta hyväksyntää Ruotsin ja Tanskan tavoin omille suuremmille tukiohjelmilleen, mutta Suomi ei ole toiminut tällä tavalla. Syyksi on ilmoitettu Suomen pienuus, heikot voimavarat ja huono julkisen talouden tilanne esimerkiksi Ruotsiin ja Tanskaan verrattuna.

Kustannustuissa I – V ollut edellytys 30 prosentin liikevaihdon alenemisesta tuen saamisen ehtona pienensi tukia merkittävästi. Tämä aiheutuu siitä, että 30 prosenttia on myös tukien omavastuun raja. TEM:ssä valmisteltavana olevassa kustannustukilakiehdotuksessa raja on alennettu 20 prosenttiin.

Erityisen kohtuuton on sulkemiskorvauksessa oleva raja pienen ja keskisuuren yrityksen välillä. 49 työntekijää työllistävä yritys saa asiallisen korvauksen, mutta 50 työntekijää tai sitä enemmän työllistävä yritys ei saa. Tämä aiheutuu Suomen valitsemasta EU:n puitetukiohjelmasta. Tämä olisi voitu välttää laatimalla oma tukiohjelma ja hyväksyttämällä se EU:n komissiossa.

Laaja etätyösuositus, joka romahdutti työaikaisten lounaiden kysynnän ja viime vuoden pikkujoulukauden ei oikeuta lainkaan tukeen. Juuri ennen koronakriisiä ja sen aikana toimintansa aloittaneet yritykset eivät ole kaikissa tukijaksoissa saaneet tukea lainkaan (esimerkiksi kustannustuki V). Myös koronan aikana esimerkiksi uusia ravintoloita perustaneet yritykset ovat saaneet heikosti tukia.

MaRa katsoo, että Suomi on tukenut yrityksiä koronapandemian aikana heikosti. Ankarat rajoitukset yhdistettynä heikkoihin tukiin ovat saaneet aikaan yrittäjissä vahvan epäoikeudenmukaisuuden tunteen. Alan yrittäjillä ja työntekijöillä on maksatettu yhteiskunnan toimintojen pitäminen käynnissä, rokottamattomien kansalaisten suojelu sekä sairaan- ja tehohoidon kapasiteetin riittämättömyys.

Matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yritykset kohtaavat koronapandemian jälkeisen erittäin rajun kansainvälisen kilpailun merkittävästi heikommassa taloudellisessa asemassa kuin pohjoismaiset kilpailijansa. Myös työntekijöiden asema on tukala. Tuhannet työntekijät ovat vaihtaneet alaa rajoitusten ja niiden jatkuvan muuttumisen tuoman epävarmuuden takia. Tämän hetken arvion mukaan alalta puuttuu vähintään 10 000 työntekijää. Yritykset eivät pysty tarjoamaan palvelujaan asiakkaille kaikissa tilanteissa

sellaisina kuin ne haluaisivat työvoimapulan takia. Työvoimapulasta muodostuu alan kasvun este.

Eduskunnan tulisi muuttaa eduskuntaan lähiaikoina tulevaa kustannustukilakiesitystä niin, että yritykset saisivat viimeinkin oikeudenmukaisen korvauksen rajoitusten aiheuttamista tappioista. Eduskunnan tulee varata riittävä rahoitus lisätalousarviossa, jotta kaikki yritykset saisivat viimeinkin oikeudenmukaisen korvauksen menetyksistään.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Timo Lappi
toimitusjohtaja